

Research Paper

Identifying the factors affecting the moral literacy of primary school teachers from the perspective of exemplary teachers in Ardabil

Ghasem Rahimi Avval¹ , Ali Khaleghkhah^{2*} , Husein Taghavi GHarabolagh³ & Taghi Akbari³

1. Department of Educational Sciences, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

2. Professor, Department of Educational Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

3. Associate Professor, Department of Educational Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

Use your device to scan
and read article online

Article Info:

Received: 2022/05/20

Accepted: 2025/01/25

Available Online: 2025/03/18

Citation: Rahimi Avval, G., Khaleghkhah, A., Taghavi GHarabolagh, H. & Akbari, T. (2025). [Identifying the factors affecting the moral literacy of primary school teachers from the perspective of exemplary teachers in Ardabil (Persian)]. *Journal of School Psychology and Institutions*, 13(4):75-86. <https://doi.org/10.22098/jsp.2025.10789.5290>

[10.22098/jsp.2025.10789.5290](https://doi.org/10.22098/jsp.2025.10789.5290)

Extended Abstract

1. Introduction

Education is a foundation for every society, so teachers are considered as the moral factors in schools. (Wardhani et al, 2018). Given that teaching profession has a value aspects, fulfilling the teacher's educational responsibility require his/ her commitment to the principles and rules of teacher ethics (Popovska & Popovski, 2021). Lack of attention to the students' training and educational affairs, to engage in nonprofessional issues as well as economic problems, less participation in various social groups, and turning to jobs that are not in line with the dignity of a teacher, are among the signs of decline and weakness of morality among teachers (Heidi, et al. 2022). Once educational system is going to bring up responsible and productive citizens, it must to have moral teachers; thus, moral literacy of teachers is considered as an important factor in this field (souto- Manning, 2021). Moral literacy is a skillful and multipurpose skill set which is in step- by-step, continues and strain from; so, it should be taught and employed perfectly (Tuana, 2007). Since ethics is an integral part of discussion of teaching and learning, and prophecy of education, in general, is to promote ethics, and given the sensitivity of teaching and leaving issue, teachers and educators should be moral during their teaching, so the present study is going to identify the factors affecting primary teachers' moral literacy from the perspective of exemplary teachers in Ardabil.

2. Materials and Methods

The method of the present study is an applied research

in terms of purpose and a qualitative in terms of method. The statistical population included all exemplary teachers in Ardabil in the last three years (2019-2021). The total number of these teachers was 85. The sampling method was purposive sampling. The sample consisted of 27 members of statistical population who were selected gradually until reaching to theoretical saturation. Data were selected through semi- structured interviews. For selected individuals, interviews were conducted over a period of 60 to 90 minutes. Inclusion criteria were: Oral and written testimonial to participate in the study, teaching in elementary school for at least 5 years, being titled as exemplary teacher for at least a year, and having at least bachelor's degree; and exclusion criteria was reluctance to continue the interview. In addition to noting during interviews, permission to record the voices of interviewees was obtained, and in the case of opposition to the recording of voices of individuals, just comments were taken from the notes.

3. Results

According to the findings, the main categories of moral literacy included 16 categories which represent three groups, including causal factors, intervention all factors and background (age, gender, marriage status, education level, religion, number of children, education of parents, servis history, education of spouse, field of study, occupation, participation in social gatherings, exhibitions, and training classes as well as urban and rural workplaces). Three main groups and 16 categories of identification are presented here (Table 1).

*Corresponding Author:

Ali Khaleghkhah

Address: Department of Educational Sciences, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

Tel: +98 (45) 31505639

E-mail: kahleghkhah@uma.ac.ir

Copyright © 2025 by Authors. Published by University of Mohaghegh Ardabili. This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). Non-commercial purposes uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.

Table 1. Identified factors affecting the moral literacy of primary school teachers

Index	Factor level	Type of identified affective factors		
Causal factors	Administrative affairs	Participation in works; following administrative instructions	Receiving rewards; financial punishment;	Administrative policy; strategies, policies
	School status	Providing a custom class schedule; implementation of cultural programs; good-natured teacher	Teaching at different levels; job-changing; type of school; extracurricular classes	Private class; school headmaster's behavior; choosing the teaching
	Future perspective	To hope for a future employment	Feeling success during education process	Education service place
	communications	Attending in parent-teacher meetings; identification of your students' parents	Keeping communication during covid-19 period	Communicating with previous student's parents; family patriarch
	Knowledge acquisition	To study morality text books; recognizing ethics theorists	Recognizing the professors of ethics field; ethics education	Modeling of colleagues; behaving morally
	Existing norms	To respect the ethics; activities out of the school	Sole responsibility; norms of work place; the sacred job of teaching	Responsibility for students; job commitment
	Ethics wisdom	Scrutiny of events; to sacrifice the morality for low	Patience during decision-making; observance of justice among students	Observance of ethics due to the nature of teaching job
Interventional structure	Occupational	Holding teaching-job; senior's contact; hours of work	Promotion to management status; freedom of action	Creativity in teaching; sacrifice; type of occupation
	Organizational structure	Administrative contracts; type of contract; tuition	Bottom-up structure; hierarchical structure; complications, etc.	Availability of seniors; independent managing of school
	Management	Headmaster's behavior	Influence of management on communication	Events occurring the school
	Inner	Training by parents; parents' behaviors	Satisfaction of parents' moral behaviors	Lack of controlling system up on the behaviours
	Psychological contract	Protection controlling; human communication	Ethics education and characteristics	Individual identity and occurrence of outer events
Background factors	Individual	Age; education	Gender; religion	Marriage status; number of children
	Family	Father's education	Mother's education	Spouse's education
	Occupational	Service history; service location	Management/assistance history	Occupation; type of school
	Educational	Attending in training classes	Attending in social gatherings	Field of study' attending in Exhibitions

4. Discussion and Conclusion

Generally, respecting findings, the main categories of moral literacy included 16 which represent three groups of causal factors (such as administrative affairs, school status, future perspective, communications, knowledge acquisition, existing norms and moral in sight), interventional factors and background (age, gender, marriage status, education level, religion, number of children, education of parents, service history, field of study, occupation, participation in social gatherings, exhibitions, training classes and urban as well as rural workplaces). Among the restriction of the present study was the lack of library and informational sources, as well as unwillingness and lack of tendency of selected sample to complete interviews. Consequently, regarding these limitations by future researchers can lead them to conduct better research.

5. Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

All ethical principles are considered in this article. The participants were informed about the purpose of the research and its implementation stages. They were also assured about the confidentiality of their information and were free to leave the study whenever they wished, and if desired, the research results would be available to them.

Funding

This research did not receive any grant from funding agencies in the public, commercial, or non-profit sectors.

Authors' contributions

All authors equally contributed to preparing this article.

Conflicts of interest

The authors declared no conflict of interest.

مقاله پژوهشی

تعیین عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان ابتدایی از دیدگاه معلمان نمونه (مورد مطالعه: شهر اردبیل)

قاسم رحیمی اول^۱، علی خالق خواه^{۲*}، حسین تقوی قره بلاغ^۳ و تقی اکبری^۴

۱. گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

۲. استاد گروه علوم تربیتی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

۳. دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

استاددهی: رحیمی اول، ق؛ خالق خواه، ع؛ تقوی قره بلاغ، ح. و اکبری، ت. (۱۴۰۳). تعیین عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان ابتدایی از دیدگاه معلمان نمونه (مورد مطالعه: شهر اردبیل). فصلنامه روانشناسی مدرسه و آموزشگاه، ۱۳(۴): ۷۵-۸۶. <https://doi.org/10.22098/jsp.2025.10789.5290>

doi 10.22098/jsp.2025.10789.5290

چکیده

هدف: هدف این پژوهش شناسایی عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان ابتدایی از دیدگاه معلمان نمونه شهر اردبیل بود.

روش‌ها: روش این پژوهش از نوع کیفی بود. جامعه آماری شامل کلیه معلمان نمونه شهر اردبیل در سه سال اخیر (از سال ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۰) بودند. تعداد کل این معلمان ۸۵ نفر بود. روش نمونه‌گیری از نوع نمونه‌گیری هدفمند بود. تعداد نمونه شامل ۲۷ نفر از جامعه آماری مذکور بود که به شیوه تدریجی تا رسیدن به اشباع نظری انتخاب شدند. گردآوری داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه ساختار یافته صورت گرفت. برای تجزیه و تحلیل متن مصاحبه‌ها از روش تجزیه و تحلیل تم استفاده شد.

یافته‌ها: براساس یافته‌ها مقوله‌های اساسی مبین سواد اخلاقی مشتمل بر ۱۶ مقوله بود که بیانگر سه دسته عوامل علی (مانند امور اداری، وضعیت مدرسه، چشم‌انداز آتی، ارتباطات، کسب دانش، هنجارهای موجود و بینش اخلاقی)، عوامل مداخله‌ای (وضعیت شغلی، ساختار سازمانی، مدیریتی و قراردادهای روان‌شناختی) و زمینه‌ای (سن، جنسیت، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات، مذهب، تعداد فرزندان، تحصیلات والدین، تحصیلات همسر، سابقه خدمت، رشته تحصیلی، شغل، شرکت در گردهمایی‌های اجتماعی، نمایشگاه‌ها و کلاس‌های آموزشی و محل خدمت شهری و روستایی) بود.

نتیجه‌گیری: نتایج حاضر بر اهمیت توجه به مقوله‌های شناسایی شده به عنوان عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان ابتدایی را نشانگر می‌باشد.

اطلاعات مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۰۶

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۲/۲۸

کلیدواژه‌ها:

سواد اخلاقی، هنجارهای حرفه‌ای، معلمان نمونه

مقدمه

بر روی گزاره‌های اخلاقی و شاخه‌های مختلف اخلاقی تأکید می‌کنند که این موضوع ناشی از مشکلاتی بوده که انسان امروزی در تعامل خود با دیگران در ابعاد مختلف با آن مواجه شدن است (پورمجبوب و همکاران، ۱۳۹۹). در آموزش و پرورش نیز، احیا و ارتقای اخلاق در سال‌های اخیر بسیار مورد توجه بوده است. در دهه‌های پایانی قرن بیست استandarدهای اخلاقی معلمان به‌مثابه الگوی اخلاقی مؤثر تلقی شد (سلطانی، نریمانی و موسی زاده، ۱۴۰۳).

آموزش و پرورش سنگ بنای هر جامعه است، مقوله‌هایی از قبیل اخلاق، عدالت اجتماعی، آزادی، فرصت‌های مساوی، حقوق فردی و نظایر آن فقط از طریق برنامه‌ریزی درست آموزش و پرورش تحقق می‌یابد (حیدرزاده و عبداللهی، ۱۳۹۸). مدارس به‌عنوان مکانی برای آموزش به غیر از خانه در نظر گرفته می‌شود. معلمان در مدارس از عوامل اخلاقی در مدرسه به‌حساب می‌آیند (واردهانی، زوللا، راجمادولا و سیرگار، ۲۰۱۸). اخلاق جزء لاینفک زندگی نوع بشر می‌باشد. متفکران همواره

* نویسنده مسئول:

علی خالق خواه

نشانی: گروه علوم تربیتی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

تلفن: ۳۱۵۰۵۶۳۹ (۴۵) ۹۸+

پست الکترونیکی: kahlegkhah@uma.ac.ir

روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه

با توجه به اینکه حرفه معلمی دارای جوانب ارزشی است؛ تحقق مسئولیت‌های تربیتی معلم نیازمند پابندی او به اصول و قواعد اخلاق حرفه‌ای معلمی است (پوپواسکا و پوپواسکی^۱، ۲۰۲۱).

معلمان نیاز به دانش در تئوری اخلاقی و فرایندهای مربوط به توسعه شخصیت دارند و باید قادر به درک تغییر در سطح توسعه اخلاقی باشند (واردهانی^۲ و همکاران، ۲۰۱۸). کم‌توجهی و حساسیت کمتر نسبت به مسائل تربیتی و آموزشی دانش‌آموزان، درگیر شدن در مسائل غیرحرفه‌ای و دست و پنجه نرم کردن با مسائل اقتصادی، مشارکت کمتر در فعالیت‌های مختلف اجتماعی، روی آوردن به مشاغلی مغایر با شأن معلمی از جمله نشانه‌های کاهش و ضعف اخلاق در بین معلمان است (هیدی^۳ و همکاران، ۲۰۲۲). زمانی که سیستم آموزشی مایل باشد شهروندانی مولد و مسئول پرورش دهد، بایستی معلمانی با اخلاق داشته باشد و لذا سواد اخلاقی معلمان در این عرصه، عنصری ضروری می‌باشد (سوتو-مانینگ^۴، ۲۰۲۱). در واقع سواد اخلاقی اساس توانایی برای تصمیم‌گیری درست در نظر گرفته شده است و مهارتی است که امروزه اکثر مردم به‌اندازه کافی از آن برخوردار نیستند (کولین^۵، ۲۰۲۲). سواد اخلاقی مجموعه مهارت پیچیده و چندمنظوره است که به‌صورت مرحله‌ای و پیوسته است و بنابراین باید به‌طور کامل آموخته شود تا به درستی مورد استفاده قرار گیرد (توانا^۶، ۲۰۰۷).

توانا (۲۰۰۷) سواد اخلاقی را توان واکنش و خواندن مؤلفه‌های اساسی جهان اخلاقی می‌داند. همچنین سواد اخلاقی را یک مهارت و دانش ویژه برای انتخاب گزینه‌های اخلاقی در زندگی می‌داند که نیازمند مهارت‌های یادگیری است که فرد می‌تواند با آموزش آن‌ها را ارتقاء دهد. علاوه بر این، او معتقد است که سواد اخلاقی شامل سه جزء اصلی اخلاقی است که عبارت از حساسیت اخلاقی^۷، استدلال ورزی^۸ و تخیل اخلاقی^۹ است. برخی از محققان بر این نکته تأکید می‌ورزند که نباید این مؤلفه‌ها را در مقام اموری مجزا به شمار آورد. همه‌ی این مؤلفه‌ها دارای اثرات متقابل بر یکدیگرند و می‌توانند منجر به تقویت یکدیگر شوند و سرانجام رفتار اخلاقی را شکل دهند (ساگناکا^{۱۰}، ۲۰۱۲؛ مانسل و مای^{۱۱}، ۲۰۰۹؛ اکشی^{۱۲}، ۲۰۰۶). به‌علاوه مدل رست^{۱۳} نیز یکی از مدل‌های مورد توجه در خصوص سواد اخلاقی است که مؤلفه‌های مانند حساسیت اخلاقی، آگاهی اخلاقی، داوری اخلاقی، قصد اخلاقی و عمل اخلاقی (شخصیت رفتار) را به عنوان اجزاء اصلی سواد اخلاقی معرفی کرده است. در این مدل هر مؤلفه مفهومی متفاوت و مجزا دارد، به‌نحوی که تحقق یک بعد نیازمند موفقیت در ابعاد دیگر نیست (ساگناکا^{۱۴}، ۲۰۱۲؛ گونزالز-گومیز، فارینگتون و لورنت^{۱۵}، ۲۰۲۱) در طی مطالعه‌ای بیان کردند که وجود سواد اخلاقی در معلمان موجب افزایش همدلی، مدیریت خشم و

شایستگی‌های ارتباطی در دانش‌آموزان می‌گردد. ریزو و باجویک^{۱۶} (۲۰۱۶) بیان کردند که دریافت آموزش‌ها مانند آموزش‌های ضمن خدمت، شرکت در کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی از جمله عوامل موثر بر سواد اخلاقی معلمان است. ابدو، بدار و الکوراشی^{۱۷} (۲۰۱۰) نیز در مطالعه‌ای به این نتیجه رسیدند که بین محیط کار دانشگاهی و سواد اخلاقی رابطه‌ی معناداری وجود دارد. به طوری که عوامل خاص در محیط کار مانند رابطه مناسب با همکاران، استرس، تعامل، استرس ادراک شده، مشکلات فیزیکی و روانی بر حساسیت اخلاقی بر ارتباط اساتید در محیط دانشگاه تأثیر می‌گذارند. استادان مشکلات فیزیکی و روانی را به‌عنوان بالاترین عامل تأثیرگذار نسبت به اضطراب و استرس درک شده گزارش کرده‌اند. در میان عوامل محیط کار، جذابیت کمترین میزان رابطه با اخلاق را داشت. گاتم و لاوری^{۱۸} (۲۰۱۷) به این نتیجه رسیدند که سواد اخلاقی یک ابزار انتقادی و معتبر برای رسیدن به یک عمل علمی لازم برای تغییر است که مسائلی متنوع را دربرمی‌گیرد و اطلاع رهنبری را افزایش می‌دهد. واردهانی و همکاران (۲۰۱۸) به این نتیجه رسیدند که بین سواد اخلاقی با درک معلمان در مورد آموزش کارکنان در مدرسه ابتدایی رابطه مثبت وجود دارد. همچنین غریب‌زاده، معینی‌کیا، و مکلف سربند (۱۳۹۸) در نتایج بررسی خود بیان کردند که تأثیرپذیری تصمیم‌گیری اخلاقی معلمان با اخلاق حرفه‌ای در ارتباط است. به‌علاوه لانورمن^{۱۹} (۲۰۱۳) مسئولیت‌پذیری معلمان را یکی از عامل اصلی سواد اخلاقی ذکر کرده است. چیزوکا و هاریسون^{۲۰} (۲۰۲۲) نیز بیان کردند که ساختار سازمانی مدارس با سواد اخلاقی و کیفیت ارائه آموزش در ارتباط است. همچنین در مطالعه‌ی زیدینک و اسکوچر^{۲۱} (۲۰۰۷) عوامل مداخله‌گر مانند روابط والدین و کودکان، شیوع تدریس معلمان، روابط بین همکاری را از جمله عامل‌های تأثیرگذار بر سواد اخلاقی معلمان معرفی شده است.

1. Popovska & Popovski
2. Wardhani
3. Heidi
4. Souto-Manning
5. Collin
6. Tuana
7. Ethical Sensitivity
8. Reasoning
9. ethical imagination
10. Sagnak
11. Mencl & May
12. Ekşi
13. Rest
14. Sagnak
15. González-Gómez, Farrington, & Llorent
16. Rizzo & Bajovic
17. Abdou, Baddar & Alkorashy
18. Gautam & Lowery
19. Lauer mann
20. Chizyuka & Harrison
21. Zdenek & Schochor

برخی مشکلات اجرایی دیگر (شیوع بیماری کووید-۱۹) امکان مصاحبه با همه‌ی این افراد فراهم نگردید. نهایتاً برای افراد انتخاب شده در مدت زمان تعیین شده، مصاحبه‌هایی در دامنه زمانی ۶۰ تا ۹۰ دقیقه انجام شد. معیارهای ورود به مطالعه عبارت بود از: رضایت شفاهی و کتبی جهت شرکت در مطالعه، تدریس حداقل ۵ سال در دوره ابتدایی، معلم نمونه بودن برای حداقل یک سال، داشتن حداقل مدرک کارشناسی؛ و ملاک خروج نیز شامل عدم تمایل به ادامه مصاحبه بود.

روش اجزاء: همه‌ی افراد مصاحبه شده بومی استان بوده و رضایت خود را از شرکت در مطالعه اعلام داشتند. به منظور انجام مصاحبه‌ها دستورالعملی تهیه شد. در ابتدای مصاحبه به‌طور کلی هدف پژوهش ذکر گردید و تأکید شد که از مصاحبه‌ها تنها برای مقاصد پژوهشی می‌گردد. در ضمن مصاحبه علاوه بر یادداشت برداری برای ضبط صدای مصاحبه شوندگان، کسب اجازه گردید و در صورت مخالفت با ضبط صدای مصاحبه صرفاً از نظرات یادداشت برداشته شد. در نهایت بعد از انجام مصاحبه‌ها برای تجزیه و تحلیل متن مصاحبه‌ها از روش تجزیه و تحلیل تم^۱ که در تحقیقات کیفی کاربرد گسترده‌ای دارد استفاده شد.

راهنمای مصاحبه: کاوش گسترده ادراک و نگرش معلمان، نسبت به عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی از سؤالات باز پاسخ استفاده شد. نظر به اینکه مصاحبه با افراد متعددی انجام شد، برای جلوگیری از سوگیری، سؤال‌های مصاحبه از قبل مشخص شدند. بنابراین طرح مصاحبه در قالب مصاحبه ساختاریافته باز پاسخ طبقه‌بندی می‌شود. باین حال، به منظور امکان بیان آزاد نگرش‌ها و تجارب توسط شرکت‌کنندگان، سؤال‌ها دارای ساختاری منعطف بود. دستورالعمل مصاحبه دارای سه بخش اصلی است: نامه همراه، تعریف مفاهیم و اصطلاحات و سؤال‌ها. بخش نخست سؤال‌های مصاحبه در مورد ادراک و نگرش معلمان، از تعریف سواد اخلاقی و عوامل اثرگذار بر آن بود. بخش دوم سؤال‌ها، جوانب مختلف استقرار سواد اخلاقی در قالب محتوای سواد اخلاقی، راهبردهای استقرار و عوامل زمینه‌ای مؤثر بر استقرار سواد اخلاقی هدف قرار داده بود. این موارد در قالب چند سؤال کلی مطرح شدند. در پایان پیامدها و نتایج حاصل از استقرار سواد اخلاقی در مدارس و تجارب مثبت و منفی مصاحبه‌شوندگان در قالب دو سؤال مورد کاوش قرار گرفتند. در مجموع سؤال اصلی در دستورالعمل مصاحبه ارائه شد. البته پرسش‌های فرعی دیگری به همراه هر سؤال در جهت درک صحیح و عمیق نگرش و تجارب شرکت‌کنندگان در حین مصاحبه مطرح شد. همچنین برای بررسی مقدماتی^۳ سؤال‌های مصاحبه مورد

شایان ذکر است از آنجا که مهم‌ترین سرمایه هر سازمان، نیروی انسانی آن است، ضرورت دارد مسئله سواد اخلاقی مورد توجه قرار گیرد. لذا عنایت به مراتب فوق اذعان به این مهم را در پی خواهد داشت که با نگاه دو بعدی به وظیفه معلمان از بعد سازمانی و شغلی می‌توان گفت از یک طرف کارمندان عامل بنیادی حرکت و تحول در سازمان می‌باشد و توجه به این عامل استراتژیک بقا و رشد سازمان را به دنبال خواهد داشت از طرفی معلمان با قشر آینده‌سازان جامعه در ارتباط می‌باشند که وجود سواد اخلاقی سبب پرورش نسلی اخلاقمند می‌گردد؛ لذا شناسایی عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی بسیار مهم و حائز اهمیت است.

در واقع معلمان هر چه بیشتر مجهز به اصول پسندیده اخلاق و سواد اخلاقی باشند، به این فرایند با کیفیت مطلوب‌تری جامه عمل خواهند پوشاند. با توجه به اینکه اخلاق جزء جدایی‌ناپذیر در بحث آموزش و یادگیری است و اینکه رسالت آموزش به‌طور کلی ترویج اخلاق است و با توجه به حساسیت بحث تدریس و یادگیری، معلمان و متولیان امر آموزش می‌بایست در تدریس‌شان اخلاقی باشند، اگر معلمان نتوانند یا نخواهند اصول و استانداردهای اخلاقی و حرفه‌ای را رعایت و عمل کنند، نه تنها تدریس معلم ارزشی ندارد بلکه تأثیری که شکوفای اذهان، فکر و روش فراگیر و به تبع آن افراد جامعه باشد، را در پی نخواهد داشت. با توجه به این مهم و نیز با نظر به اینکه تاکنون مطالعه‌ای نظامندی در این راستا صورت نگرفته است، خلاء پژوهشی محسوسی در این راستا مشهود است. براین اساس مطالعه حاضر به منظور شناسایی عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان ابتدایی از دیدگاه معلمان نمونه شهر اردبیل صورت گرفت.

روش پژوهش

روش مطالعه حاضر از نظر هدف، پژوهشی از نوع کاربردی و از نظر روش کیفی است.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری:

جامعه آماری شامل کلیه معلمان نمونه شهر اردبیل در سه سال اخیر (سال ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۰) بودند. تعداد کل این معلمان ۸۵ نفر بود. روش نمونه‌گیری از نوع نمونه‌گیری هدفمند بود. تعداد نمونه شامل ۲۷ نفر از جامعه آماری مذکور بود که به شیوه تدریجی تا رسیدن به نقطه اشباع نظری^۱ انتخاب شدند. گردآوری داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه ساختار یافته صورت گرفت. به منظور گردآوری داده‌ها قبل از انجام مصاحبه‌ها دعوت‌نامه‌ای برای افراد ارسال شد و به شکل حضوری در مورد امکان انجام مصاحبه و زمان انجام آن هماهنگی گردید؛ اما علیرغم تلاش زیاد به علل گوناگون مانند عدم تمایل برخی از افراد به انجام مصاحبه و

1. theoretical saturation

2. theme analysis

3. pilot tests

نفر از دانشجویان دکترای رشته مدیریت آموزشی به اشتراک گذاشته شد و از نظرات آنها جهت تقویت نتایج پژوهش استفاده شد.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر تعداد ۲۷ نفر از معلمان نمونه مورد مصاحبه نیمه ساختار یافته قرار گرفتند که در ادامه مشخصات جمعیت شناختی این افراد ارائه شده است (جدول ۱).

1. member checking
2. peer examination

تائید متخصصان حوزه مربوطه نیز قرار گرفت و پس از هر مصاحبه سؤال‌های مصاحبه بازنگری می‌شد. همچنین به منظور بررسی روایی مصاحبه‌ها از دو راهبرد تطبیق اعضا^۱ و بررسی همکار^۲ استفاده شد. در روش تطبیق اعضا مشارکت کنندگان، نظر خویش را درباره گزارش پژوهش، فرایند تحلیل و مقوله‌ها عرضه کردند و مطابق نظرات آنها، نتایج، بازبینی و اصلاح شد؛ در روش بررسی همکار نیز نظرات، مدل و مقوله‌ها با سه نفر از استادان روانشناسان (دانشگاه محقق اردبیلی) و سه

جدول ۱. مشخصات جمعیت شناختی مصاحبه شوندگان

مشخصات آماره	تحصیلات				جنسیت
	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکتری	زن	مرد
فراوانی	۱۱	۱۳	۳	۸	۱۹
درصد	۴۰/۷۴	۴۸/۱۵	۱۱/۱۱	۲۹/۶۳	۷۰/۳۷
سن	میانگین	انحراف استاندارد	تجربه	میانگین	انحراف استاندارد
	۴۴/۲۵	۹/۱۷		۱۸/۳۰	۴/۶۷

کارشناسی ارشد و ۱۱/۱۱ درصد دارای مدرک دکتری بودند. در این تحقیق با شروع انجام مصاحبه‌ها و در خلال آن گزاره‌های معنادار و سپس مفاهیم مربوط به آنها مشخص شد و بعد از آن، مفاهیم تکراری ادغام و در مقوله‌ها دسته‌بندی شدند (جدول ۲).

جدول (۱) مربوط به مشخصات جمعیت شناختی این افراد می باشد که براساس مندرجات جدول میانگین سنی افراد مورد مصاحبه $44/25 \pm 10/27$ ؛ سابقه خدمت $44/25 \pm 4/67$ بود. بعلاوه $29/36$ درصد افراد مورد مصاحبه زن بودند. همچنین $40/74$ درصد افراد کارشناسی، $48/15$ درصد

جدول ۲. مفاهیم و تم‌های فرعی شناسایی شده در مصاحبه های صورت گرفته

کد مفهوم	عنوان مفهوم شناسایی شده و نقل قول مرتبط با آن	کد تم فرعی	عنوان تم فرعی (مقوله)
مفهوم ۸	مشارکت در کارهای محل کار/ تحقق عدالت سازمانی در محل کار/ دستورالعمل‌های سازمانی برای رعایت اخلاق	تم فرعی ۱	اداری
مفهوم ۱۶	آموزش‌های ضمن خدمت/ بازرسی، ارزشیابی و کنترل		
مفهوم ۱۱	دریافت پاداش/ تنبیه مالی		
مفهوم ۱	برنامه‌های فرهنگی مدرسه اجرای کلاس بر اساس خواسته معلم	تم فرعی ۲	وضعیت مدرسه
	نوع مدرسه		
	حسن سابقه		
مفهوم ۵	تغییر اخلاق فردی با تغییر شغل (مدیریت، معاونت و معلمی)		
	رفتار مدیر مدرسه		
مفهوم ۱۵	شرکت در جلسه اولیا و مربیان آشنایی با اولیا دانش آموزان ارتباطات بعد از مدرسه با دانش آموزان	تم فرعی ۳	ارتباطات
مفهوم ۴	شایستگی احترام برای افراد با اخلاق رعایت اخلاق در امور خارج از مدرسه	تم فرعی ۴	هنجارهای موجود
مفهوم ۱۷	مقدسی شغل معلمی رعایت موازین اخلاقی در هر شغلی مسئولیت در قبال دانش آموزان		

کد مفهوم	عنوان مفهوم شناسایی شده و نقل قول مرتبط با آن	کد تم فرعی	عنوان تم فرعی (مقوله)
مفهوم ۲	امیدواری به آینده شغلی	تم فرعی ۵	چشم انداز آتی
	موفقیت در فرایند آموزش		
مفهوم ۳	تنها محل خدمت	تم فرعی ۶	کسب دانش
	مطالعه کتب اخلاقی		
مفهوم ۶	آشنایی با نظریه پردازان اخلاقی		
	بهره مندی از اساتید حوزه اخلاق		
مفهوم ۷	آموزش ضمن خدمت برای بهبود اخلاق	تم فرعی ۷	بینش اخلاقی
	الگو برداری از همکاران برای بهبود اخلاق		
مفهوم ۹	تنبیه و تشویق قبل از اطلاع کامل		
	صبوری در تصمیم گیری ها		
مفهوم ۱۰	رعایت عدالت در بین دانش آموزان	تم فرعی ۸	شغلی
	قانون قربانی اخلاق		
مفهوم ۱۲	رضایت از بالا دستان		
	رضایت از شغل		
	ارتقا به شغل های بالاتر	تم فرعی ۹	ساختار سازمانی
مفهوم ۱۳	آزادی عمل		
	ساعات بیشتر کاری		
	نوع روش تدریس		
مفهوم ۱۴	فداکاری شغلی	تم فرعی ۱۰	مدیریتی
	نوع شغل		
	فعالیت در شغل دیگر		
مفهوم ۱۸	نوع قرار داد		
مفهوم ۱۹	نوع ساختار	تم فرعی ۱۱	درونی
مفهوم ۲۰	دسترسی به مقامات بالا		
مفهوم ۲۱	رفتار مدیر		
مفهوم ۲۲	اتفاقات خارج از کلاس		
مفهوم ۲۳	تربیت والدین	تم فرعی ۱۲	قرارداد روانشناختی
مفهوم ۲۴	وجود سیستم نظارتی خارجی		
مفهوم ۲۵	قراردادهای نانوشته سازمانی		
	ارتباطات انسانی		
مفهوم ۲۶	کنترل های حراستی	تم فرعی ۱۳	فردی
مفهوم ۲۷	ثبات اخلاقی		
مفهوم ۲۸	سن /جنسیت /تاھل /تحصیلات /مذهب		
مفهوم ۲۹	تحصیلات والدین / تحصیلات همسر		
مفهوم ۳۰	سابقه خدمت /محل خدمت /پایه تحصیلی	تم فرعی ۱۵	زمینه شغلی
مفهوم ۳۱	رشته تحصیلی / شرکت در نمایشگاه؛ کنگرها		
		تم فرعی ۱۶	آموزشی

جدول ۲، حاوی مفاهیم شناسایی شده در متن پیاده شده‌ی در قالب تم‌های فرعی دسته‌بندی شده است. در صورت وجود بخش هایی با مضامین مشابه در متن مصاحبه‌های قبلی، از همان کدهای قبلی اختصاص داده شده به عنوان نشانگر آن‌ها استفاده گردید. سپس بر اساس تمامی تم‌های فرعی شناسایی شده در کل مطالعه دسته‌بندی کلی‌تری انجام شد که منجر به شناسایی ۳ تم‌های اصلی (عوامل علی، زمینه‌ای و مداخله گر)؛ ۱۶ مقوله (تم فرعی)؛ ۳۱ مفهوم گردید. در ادامه عوامل شناسایی شده مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان ابتدایی ارائه شده است (جدول ۳).

تم‌های فرعی شناسایی شده در متن پیاده شده‌ی در قالب تم‌های فرعی دسته‌بندی شده است. در صورت وجود بخش هایی با مضامین مشابه در متن مصاحبه‌های قبلی، از همان کدهای قبلی اختصاص داده شده به عنوان نشانگر آن‌ها استفاده گردید. سپس بر اساس تمامی تم‌های فرعی شناسایی شده در کل مطالعه دسته‌بندی کلی‌تری انجام شد که منجر به شناسایی ۳ تم‌های اصلی (عوامل علی، زمینه‌ای و مداخله گر)؛ ۱۶ مقوله (تم فرعی)؛ ۳۱ مفهوم گردید. در ادامه عوامل شناسایی شده مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان ابتدایی ارائه شده است (جدول ۳).

جدول ۳. عوامل شناسایی شده مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان ابتدایی

شاخص	سطح عوامل (مقوله)	انواع عوامل تأثیرگذار شناسایی شده (گویه)
عوامل علی	امور اداری	مشارکت در کارها رعایت دستورالعمل‌های اداری بازرسی، ارزشیابی و کنترل آموزش‌های ضمن خدمت
	وضعیت مدرسه	ارائه برنامه کلاسی دلخواه اجرای برنامه‌های فرهنگی معلم خوش خلق برخورد اخلاقی
	چشم‌انداز آتی	امیدواری به آینده شغلی حس موفقیت در فرایند آموزش محل خدمت آموزش و پرورش
	ارتباطات	شرکت در جلسات اولیا و مربیان شناسایی اولیا دانش آموزان خود ارتباط با اولیا خارج از مدرسه
	کسب دانش	مطالعه کتب اخلاق شناخت نظریه پردازان اخلاق شناخت اساتید حوزه اخلاق آموزش اخلاق
	هنجارهای موجود	احترام به اخلاق فعالیت‌های خارج از مدرسه نگرش به موازین اخلاقی مسئولیت یگانه هنجارهای محیط کار شغل مقدس معلمی شغل دیگر
	بینش اخلاقی	موشکافی وقایع قربانی کرد اخلاق برای قانون رعایت اخلاق به علت ماهیت شغل ملمی
	شغلی	تصدی شغل معلمی برخورد بالادستان ساعات کاری ارتقای شغلی
	ساختار سازمانی	قراردادهای اداری نوع قرارداد حق التدریسی
	مدیریتی	جابه‌جای به پست مدیریتی آزادی عمل
عوامل مداخله‌گر	مدیریتی	دسترس‌ی به مقامات بالا اداره مستقل مدرسه
	درونی	اتفاقات خارج از کلاس نفوذ مدیریت در ارتباطات رضایت از رفتار اخلاقی والدین نبود سیستم نظارتی در رفتار
	قرارداد روان‌شناختی	تربیت والدین رفتار پدر و مادر کنترل‌های حراستی وجود ارتباطات انسانی
	فردی	هویت فردی و وجود اتفاقات خارجی جنسیت مذهب
	خانوادگی	تعداد فرزندان تحصیلات پدر تحصیلات مادر
	شغلی	شغل نوع مدرسه
	آموزشی	رشته تحصیلی شرکت در نمایشگاه‌ها
	عوامل زمینه‌ای	سابقه خدمت محل خدمت
	عوامل زمینه‌ای	سابقه مدیریت/معاونت پایه تدریس
	عوامل زمینه‌ای	شرکت در گردهمایی‌های اجتماعی

مصاحبه شدگان استخراج شد «شناخت نظریه‌پردازان حوزه اخلاق، بهره‌مندی از اساتید حوزه اخلاق در دوره‌های تحصیلی و همچنین الگوبرداری از همکاران خوش اخلاق» سبب ارتقای سواد اخلاقی معلمان می‌گردد. تم فرعی بعدی «هنجارهای موجود» می‌باشد که از نظر مصاحبه شدگان «نگرش افراد دیگر، نگرش به شغل معلمی، شغل مقدس معلمی، سیستم‌های پاداش، تعهد در شغل معلمی» معیارهای می‌باشد که در سواد اخلاقی تأثیرپذیر است. تم فرعی آخری که پژوهشگر بر اساس مصاحبه شدگان استخراج گردید «بینش اخلاقی» می‌باشد که شامل «سعه صدر، عدالت مفهومی، صبوری در تصمیم‌گیری» می‌باشد مؤثر بر سواد اخلاقی می‌باشد.

عوامل مداخله‌گر: به نظر یازده تن از مصاحبه شدگان «تصدی در شغل معلمی» در سواد اخلاقی مؤثر می‌باشد، «آزادی عمل و تنوع نوع روش تدریس بر اساس انتخاب معلم» نیز از محتوای دو تن از مصاحبه‌شوندگان استخراج گردید. هفت تن از مصاحبه‌شوندگان «نوع قراردادهای کاری معلمان و ساختار سازمانی آموزش و پرورش» را در سواد اخلاقی مؤثر دانستند. همچنین اکثر مصاحبه‌شوندگان «رفتار مدیر مدرسه» را در تعیین رفتار معلم با دیگر اعضا، دانش آموزان حتی اولیا دانش آموزان مؤثر دانستند و بر عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی برشمردند. در تم درونی مربوطه نیز می‌توان «رفتار والدین و دوران کودکی»، معلم را در نشأت گرفتن سواد اخلاقی از نظر مصاحبه‌شوندگان مهم دانست.

عوامل زمینه‌ای: اکثراً مصاحبه شدگان در مورد عوامل زمینه‌ای اتفاق نظر داشتن که «سن و سطح تحصیلات معلم» تأثیر عمیقی می‌تواند بر برخورداری از سواد اخلاقی معلمان ابتدایی داشته باشد همچنین پنج تن از مصاحبه‌شوندگان اظهار داشتند که «وضعیت تأهل و تعداد فرزندان» نیز در میزان برخورداری از سواد اخلاقی مهم ارزیابی می‌شود. هشت تن از مصاحبه‌شوندگان در صحبت‌های خود بر اثرگذاری «تحصیلات والدین معلم» بر سواد اخلاقی وی اتفاق نظر داشتند همچنین چهار تن نیز «تحصیلات همسر» را در این راستا تأثیرگذار دانستند. به صورت همه‌گیر و با اتفاق نظر بالا مصاحبه‌شوندگان «سابقه خدمت و نوع شغل» را نیز در سواد اخلاقی مؤثر دانستند. از طرفی با بررسی مفهومی پیرو مفهوم سواد اخلاقی و بررسی موشکافانه صحبت‌های ضبط شده از مصاحبه‌شوندگان محقق دریافت که «شرکت در نمایشگاه‌های کتب، کنفرانس‌های علمی و...» در تأثیرگذاری سواد اخلاقی عاملی مهم به نظر می‌رسد. البته شرکت در کلاس‌های «آموزش اخلاقی» نیز در نظر افراد مستتر بود در نهایت می‌توان گفت که «محل خدمت معلم اعم از مدارس شهری و روستایی» نیز جز عوامل زمینه‌ای سواد اخلاقی محسوب می‌شود و همچنین «نوع مدرسه و سیستم برخورداری از تجهیزات الکترونیکی و یا مدرسه سبز»

براساس نتایج جدول ۳، با توجه به تجزیه و تحلیل مصاحبه‌های انجام شده، در پاسخ به سؤالات مطالعه در رابطه به عوامل علی سواد اخلاقی می‌توان «امور اداری، وضعیت مدرسه، چشم‌انداز آتی، ارتباطات، کسب دانش، هنجارهای موجود و بینش اخلاقی» و در رابطه با عوامل مداخله‌گر «شغلی، ساختار سازمانی، مدیریتی، درونی و قرارداد روان‌شناختی» و برای عوامل زمینه‌ای «سن، جنسیت، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات، مذهب، تعداد فرزندان، تحصیلات والدین، تحصیلات همسر، سابقه خدمت، رشته تحصیلی، شغل، شرکت در گردهمایی‌های اجتماعی، نمایشگاه‌ها و کلاس‌های آموزشی و محل خدمت شهری و روستایی» دسته‌بندی شدند که در ادامه شرح کامل نتایج بیان شده است.

عوامل علی: ۱۷ نفر از مصاحبه‌شوندگان «عوامل محیطی و اداری» را به عنوان مصادیق رفتارها علی ذکر کردند. به نظر شش نفر از مصاحبه شدگان، «مشارکت در امور داخلی محل کار» سبب می‌گردد که معلمان در ارتقای سطح سواد اخلاقی خویش تلاش کنند؛ هرچند برخی نیز «رعایت و وجود دستورالعمل‌های اداری» را در برخورداری از سواد اخلاقی مهم تلقی نمودند و تأکید کردند که «بازرسی، ارزشیابی و کنترل» نیز در این راستا باید اجرا گردد. همچنین هشت تن از مصاحبه شدگان «آموزش‌های ضمن خدمت» و سه تن نیز «دریافت پاداش و در مقابل تنبیه مالی» برای دستیابی به سواد اخلاقی معلمان راهکار معرفی کردند. یک تن از مصاحبه شدگان «مسئولیت‌پذیری معلم» را نیز جز این عوامل برشمرد. به طور جمعی اکثر مصاحبه شدگان «تحقق عدالت سازمانی» را در رعایت موازین اخلاقی از سوی معلمان مهم فرض کردند و «نقش قوانین و مقررات دقیق و لازم‌الاجرا» را نیز پررنگ نشان دادند. همچنین چهار تن از مصاحبه شدگان «برنامه‌های فرهنگی مدرسه» را نیز در ارتقای سواد اخلاقی معلمان مؤثر می‌دانستند. تقریباً غریب به اتفاق مصاحبه شدگان «رفتار مدیر» را در تصمیمات اخلاقی معلمان مؤثر تلقی می‌کردند. مصاحبه شدگان، «آینده شغلی، احساس موفقیت در فرآیند آموزش و انتخاب آموزش و پرورش به عنوان محل خدمت» را در ارتقای سواد اخلاقی معلمان قابل تأثیر دانستند. همچنین «ارتباطات» به نظر مصاحبه شدگان یک شاخص مهم در بهبود سواد اخلاقی می‌باشد که محقق نیز این شاخص را به صورت جداگانه در یک تم فرعی از عوامل علی قرار داد که در جمع‌بندی سخنان مصاحبه شدگان می‌توان دریافت که «شرکت در جلسات اولیا و مربیان، آشنایی با اولیا دانش آموزان، ارتباط خارج از مدرسه با دانش آموزان، صرف وقت خارج از وقت اداری با دانش آموزان» در بهبود و ارتقای سواد اخلاقی معلمان به نظر می‌رسد می‌تواند تأثیرگذار باشد. تم فرعی دیگری که جز این عوامل قرار گرفت «کسب دانش» می‌باشد که بر اساس آنچه که از صحبت‌های

نیز به نظر می‌رسد عامل مهمی در برخورداری معلمان از سواد اخلاقی محسوب گردد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر شناسایی عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان ابتدایی از دیدگاه معلمان نمونه شهر اردبیل بود. براساس نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل مصاحبه‌های انجام‌شده، در پاسخ به سؤالات مطالعه در رابطه به عوامل علی سواد اخلاقی مولفه‌های مانند «امور اداری، وضعیت مدرسه، چشم‌انداز آتی، ارتباطات، کسب دانش، هنجارهای موجود و پیش اخلاقی» شناسایی شدند. عوامل در سطح علی اشاره به پدیده‌هایی دارد که می‌تواند علل پیدایش سواد اخلاقی در معلمان ابتدایی گردد. در خصوص مولفه‌های این عامل، بیشتر مصاحبه‌شوندگان «عوامل محیطی و اداری» را ذکر کردند. همچنین مصاحبه‌شدگان «مشارکت در امور داخلی محل کار»، «رعایت و وجود دستورالعمل‌های اداری» را در برخورداری از سواد اخلاقی مهم تلقی نمودند و تأکید کردند که «بازرسی، ارزشیابی و کنترل» نیز در این راستا باید اجرا گردد. تعدادی از مصاحبه‌شدگان «آموزش‌های ضمن خدمت» و «دریافت پاداش و در مقابل تنبیه مالی» برای دست‌یابی به سواد اخلاقی معلمان مؤثر بیان کردند. بعلاوه، بیشتر مصاحبه‌شدگان «تحقق عدالت سازمانی» را در رعایت موازین اخلاقی از سوی معلمان مهم فرض کردند. همچنین مولفه‌های مانند «برنامه‌های فرهنگی مدرسه»، «رفتار مدیر»، «آینده شغلی، احساس موفقیت در فرآیند آموزش و انتخاب آموزش و پرورش به عنوان محل خدمت» را نیز در ارتقای سواد اخلاقی معلمان قابل مؤثر گزارش کردند. ابدو و همکاران (۲۰۱۰) نیز در نتایج مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که محیط کاری با سواد اخلاقی در ارتباط است. گاتم و لاوری (۲۰۱۷) نیز بیان کردند که سواد اخلاقی با اطلاع رهبری و رفتاری مدیریت مرتبط است. بعلاوه لائورمن (۲۰۱۳) مسئولیت‌پذیری معلمان را یکی از عامل اصلی سواد اخلاقی ذکر کرده است.

همچنین براساس نتایج عوامل زمینه‌ای نیز به عنوان یکی از بعدهای اصلی سواد اخلاقی شناسایی شد. عوامل زمینه‌ای متغیرهای محیطی می‌باشد که سواد اخلاقی معلمان ابتدایی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در خصوص مولفه‌های این عامل، اکثرأ مصاحبه‌شدگان «سن و سطح تحصیلات معلم» و «وضعیت تأهل و تعداد فرزندان» در میزان برخورداری از سواد اخلاقی مهم ارزیابی کردند. بعلاوه برخی از مصاحبه‌شوندگان «تحصیلات والدین معلم»، «تحصیلات همسر» و «سابقه خدمت و نوع شغل» را نیز در سواد اخلاقی مؤثر دانستند. از طرفی با بررسی مفهومی پیرو مفهوم سواد اخلاقی و بررسی موشکافانه صحبت‌های ضبط‌شده از مصاحبه‌شوندگان محقق دریافت که «شرکت در نمایشگاه‌های کتب، کنفرانس‌های علمی و...» و شرکت در کلاس‌های «آموزش اخلاقی» در تأثیرگذاری سواد اخلاقی

عاملی مهم به نظر می‌رسد. در نهایت می‌توان گفت که «محل خدمت معلم اعم از مدارس شهری و روستایی» و همچنین «نوع مدرسه و سیستم برخورداری از تجهیزات الکترونیکی و یا مدرسه سبز» نیز جز عوامل زمینه‌ای سواد اخلاقی محسوب می‌شود. در این خصوص ساگاناک (۲۰۱۲) بیان کرده است که آموزش اخلاقی یکی از مولفه‌های مهم در سواد اخلاق معلمان است. ریززو و باجویک (۲۰۱۶) بیان کرد که دریافت آموزش‌ها مانند آموزش‌های ضمن خدمت، شرکت در کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی از جمله عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی معلمان بود. همچنین گاتمن و لاوری (۲۰۱۷) طی یک مطالعه کیفی ویژگی‌های فردی معلمان را به عنوان از عوامل‌های مهم در سواد اخلاقی بیان کردند.

همچنین براساس نتایج عوامل مداخله‌گر نیز به عنوان یکی از بعدهای اصلی سواد اخلاقی شناسایی شد. عوامل مداخله‌گر به مواردی اشاره دارد که بیان‌کننده ویژگی‌های فردی معلمان دوره ابتدایی در برخورد با سواد اخلاقی می‌باشد. در خصوص مولفه‌های این عامل، مصاحبه‌شدگان «تصدی در شغل معلمی»، «آزادی عمل و تنوع نوع روش تدریس براساس انتخاب معلم»، «نوع قراردادهای کاری معلمان و ساختار سازمانی آموزش و پرورش» را در سواد اخلاقی مؤثر دانستند. همچنین اکثر مصاحبه‌شوندگان «رفتار مدیر مدرسه» را در تعیین رفتار معلم با دیگر اعضا، دانش‌آموزان حتی اولیا دانش‌آموزان مؤثر دانستند و بر عوامل مؤثر بر سواد اخلاقی برشمردند. در تم درونی مربوطه نیز می‌توان «رفتار والدین و دوران کودکی»، معلم را در نشأت گرفتن سواد اخلاقی از نظر مصاحبه‌شوندگان مهم دانست. در این راستا چیزوکا و هاریسون (۲۰۲۲) بیان کردند که ساختار سازمانی مدارس با سواد اخلاقی و کیفیت ارائه آموزش در ارتباط است. بعلاوه نتیجه مشابهی در مطالعه راترفرو^۱ (۲۰۰۶) نیز گزارش شده است. همچنین در مطالعه‌ی زیدینک و اسکوچر (۲۰۰۷) عوامل مداخله‌گر مانند روابط والدین و کودکان، شیوع تدریس معلمان، روابط بین همکاری را از جمله عامل‌های تأثیرگذار بر سواد اخلاقی معلمان معرفی شده است. در مجموع براساس یافته‌ها مقوله‌های اساسی مبین سواد اخلاقی مشتمل بر ۱۶ مقوله بودند که بیانگر سه دسته عوامل علی (مانند امور اداری، وضعیت مدرسه، چشم‌انداز آتی، ارتباطات، کسب دانش، هنجارهای موجود و پیش اخلاقی)، عوامل مداخله‌ای (وضعیت شغلی، ساختار سازمانی، مدیریتی و قراردادهای روان‌شناختی) و زمینه‌ای (سن، جنسیت، وضعیت تأهل، سطح تحصیلات، مذهب، تعداد فرزندان، تحصیلات والدین، تحصیلات همسر، سابقه خدمت، رشته تحصیلی، شغل، شرکت در گردهمایی‌هایی اجتماعی، نمایشگاه‌ها و کلاس‌های آموزشی و محل خدمت شهری و روستایی) بود. از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر

[Doi:10.22098/jld.2023.13578.2120]

غریب‌زاده، رامین؛ معینی‌کیا، مهدی و مکلف سربند، خلیل. (۱۳۹۸). بررسی میزان تأثیرپذیری تصمیم‌گیری اخلاقی معلمان از اخلاق حرفه‌ای مدیران بر اساس نقش میانجی سواد اطلاعاتی: مطالعه موردی. *تعامل انسان و اطلاعات*، ۶(۴)، ۸۱-۹۰.

[Dor:20.1001.1.24237418.1398.6.4.1.2]

References:

- Abdou, H.A., Baddar, F. M., & Alkorashy, A. (2010). The relationship between work environment and moral sensitivity among the nursing faculty assistants. *World Applied Sciences Journal*, 11(11), 1375-1387. [Doi:10.1177/1744987120980154](https://doi.org/10.1177/1744987120980154)
- Chizyuka, M., & Harrison, D. (2022). The relationship between organisational structure and the provision of quality education: a comparative study of a private secondary school and a public secondary school. *Quality And Access To Education*, 12, 304-315. [Doi:10.11216/gsj.2021.12.57038](https://doi.org/10.11216/gsj.2021.12.57038)
- Collin, R. (2022). Perfecting moral concepts with Iris Murdoch in english class. *Changing English*, 14, 741-750. [Doi:10.1080/1358684X.2021.2021796](https://doi.org/10.1080/1358684X.2021.2021796)
- Ekşi, H. (2006). Bilisel ahlak gelişimi kuramı: Kohlberg ve sonrası. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 38-29. [Doi:10.17240/AIBUEFD.6.1-5000091790](https://doi.org/10.17240/AIBUEFD.6.1-5000091790)
- Gautam, C., & Lowery, C.L. (2017). Teaching moral literacy through criticalpedagogical bricolage: a co-constructed auto-ethnography of an educational leadership program. *The Qualitative Report*, 22(1), 160-178. [Doi:10.46743/2160-3715/2017.2557](https://doi.org/10.46743/2160-3715/2017.2557)
- Gharibzadeh, R., Moeinikia, M., & Mokallaf Sarband, K. (2020). Investigating the effectiveness of teacher's ethical decision making on professional ethics of managers based on the mediating role of information literacy: A case study. *Human Information Interaction*, 6(4), 81-90. (Persian) [Doi: 20.1001.1.24237418.1398.6.4.1.2](https://doi.org/10.1001.1.24237418.1398.6.4.1.2)
- González-Gómez, A.L., Farrington, D.P., & Llorent, V.J. (2021). Descriptive and quasi-experimental studies about moral emotions, online empathy, anger management, and their relations with key competencies in primary education. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 18, 115-125. [Doi.org/10.3390/ijerph182111584](https://doi.org/10.3390/ijerph182111584)
- Heidarzadeh, Z., & Abdollahi, D. (2020). *The role of education in students' moral development. Sixth International Conference on New Research Achievements in Social Sciences*, Educational Sciences and Psychology, Isfahan. (Persian). <https://civilica.com/doc/977932/>
- Heidi, L., Hallman, A.R., Cheryl, J., & Craig, V.H. (2022). Teacher education's moment: from solution to challenge. *Journal of Teacher Education*, 73(2), 127-128. [Doi:10.1177/00224871221076906](https://doi.org/10.1177/00224871221076906)
- Lauermann, F.V. (2013). *Teacher responsibility its meaning, measure, and educational implications*. A dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy (Education and Psychology) in The University of Michigan. <https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/99839>

کمبود منابع اطلاعاتی و کتابخانه‌ای، عدم تمایل و گرایش نمونه‌های انتخابی به انجام مصاحبه بود. همچنین ممکن است سواد اخلاقی شناسایی شده در رابطه با ماهیت ویژگی‌های شخصیتی و انتخاب سطوح پایه تحصیلی باشد، که این عامل نیز به عنوان محدودیت پژوهش در نظر گرفته می‌شود. برای این اساس توجه به این محدودیت‌های از سوی پژوهشگران آتی می‌تواند زمینه بهتری برای انجام مطالعات مشابه را فراهم کند. انجام مطالعاتی به منظور شناسایی روش‌های مؤثر بر تقویت سواد اخلاقی معلمان و نیز نتایج حاصل از این مطالعه و بهره‌برداری لازم از سوی مسئولان ذیربط از نتایج چنین مطالعاتی، می‌تواند زمینه ساز شکوفایی و ارتقاء هر چه بیشتر کیفیت آموزشی را رقم زند.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

اصول اخلاقی تماماً در این مقاله رعایت شده است. شرکت کنندگان در جریان روند پژوهش قرار داشتند. تمامی اطلاعات مشارکت کنندگان محرمانه نگه داشته شد.

حامی مالی

این تحقیق هیچ گونه کمک مالی از سازمان‌های تأمین مالی در بخش‌های عمومی تجاری یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

مشارکت نویسندگان

تمام نویسندگان در طراحی، اجرا و نگارش بخش‌های پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسنده این مقاله تعارض منافع ندارد.

منابع

- پورمجرّب، گل آرا؛ زارعی متین، حسن؛ پورعزت، علی اصغر ویزدانی، حمیدرضا. (۱۳۹۹). شناسایی مولفه‌های سازمان اخلاقی از دیدگاه قرآن و نهج البلاغه. *مدیریت اسلامی*، ۲۸(۱)، ۱۴۹-۱۷۴. [\[Dor:20.1001.1.22516980.1399.28.1.7.2\]](https://doi.org/10.22516980.1399.28.1.7.2)
- حیدرزاده، زینب و عبدالحی، داود. (۱۳۹۸). نقش آموزش و پرورش در رشد اخلاقی دانش‌آموزان. *ششمین کنفرانس بین‌المللی دستاوردهای نوین در علوم اجتماعی و علوم تربیتی و روانشناسی*، اصفهان، ایران. <https://civilica.com/doc/977932>
- سلطانی، متین؛ نریمانی، محمد و موسی زاده، توکل. (۱۴۰۳). بررسی اثر بخشی آموزش راهبرد های خود تعلیمی کلامی بر سازگاری اجتماعی و هماهنگی دیداری حرکتی دانش‌آموزان دارای ناتوانی های یادگیری. *ناتوانی های یادگیری*، ۱۴(۲)، ۱-۱۱.

- Mencl, J., & May, D. R. (2009). The effects of proximity and empathy on ethical decision making: An exploratory investigation. *Journal of Business Ethics*, 85, 201-226. [Doi:10.1007/s10551-008-9765-5](https://doi.org/10.1007/s10551-008-9765-5)
- Popovska N.G., & Popovski, F. (2021). The teachers' role in developing student's moral and ethical values. *Pedagogika-Pedagogy*, 93(1), 100-113. [Doi:10.53656/ped2021-1.08](https://doi.org/10.53656/ped2021-1.08)
- Pourmojarrab, G., Zarei matin, H., Pourezzat, A.A., & Yazdani, H. (2020). Identifying the components of ethical organizations from the viewpoint of the holy qur'an and nahj al-balaghah, *Islamic Management*, 28 (1), 149-174. [Doi: 20.1001.1.22516980.1399.28.1.7.2](https://doi.org/10.1007/s10011-020-00134-4)
- Rizzo, K., & Bajovic, M. (2016). Moral literacy through two lenses: pre-service teachers' preparation for character education. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 1(23), 131-138.
- Rutherford, C. (2006). Teacher leadership and organizational structure: the implications of restructured leadership in an edison school. *Journal of Educational Change*, 7(1), 134-154. [Doi:10.1007/s10833-006-0013-4](https://doi.org/10.1007/s10833-006-0013-4)
- Sagnak, M. (2012). School Management and moral literacy: a conceptual analysis of the model. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(2), 1425-1430.
- Soltani, M., Narimani, M., & Mousazadeh, T. (2025). Investigating the effectiveness of teaching verbal self-teaching strategies on social adaptation and visual motor coordination of students with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 14(2), 1-11. (Persian) [Doi:10.22098/jld.2023.13578.2120](https://doi.org/10.22098/jld.2023.13578.2120)
- Souto-Manning, M. (2021). Righting the literacy teacher education debt: A matter of justice. *Journal of Literacy Research*, 53(4), 588-600. [Doi:10.1177/1086296X211052240](https://doi.org/10.1177/1086296X211052240)
- Tuana, N. (2007). Conceptualizing moral literacy. *Journal of Educational Administration* 45(4), 364-378. [Doi:10.1108/09578230710762409](https://doi.org/10.1108/09578230710762409).
- Wardhani, P.A., Zulela, M.S., Rachmadtullah, R., & Siregar, Y.E.Y. (2018). *Moral Literacy and Social Climate with Perception Teacher's Character Education in Elementary School*. In Annual Civic Education Conference. Atlantis Press. [Doi:10.2991/accec-18.2018.69](https://doi.org/10.2991/accec-18.2018.69)
- Zdenek, B., & Schochor, D. (2007). Developing moral literacy in the classroom. *Journal of Educational Administration*, 45(4), 514-532